

ԱՐՈՒՒ

ՄԱՍԻՍԻՍԻՍԻՍ

ԹՈՒՆՅԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ ԹԵՒՕՔ
ՅԱՐԺՈՒՆԻ ՄԵՆԱՍԵՆԵՆ ՂԱՐԱԳԱՅ

ԽՈՐԵՆԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ
ՄԱՍԻՍԻՍ ՂԱՐԱՍԵՆԻ ԽՈՐԵՆԻՐ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ

ՆԱՅԵՐԵՆԻ 1859 թ. 11

ՊԱՆՏՈՐ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՊԱՆՏՈՐԵՆԻՍԻՍ ԱՐԺՈՒՆԵՆ

Ի ՊԱՐԱՆԻ

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
OF THE
CITY OF NEW YORK

DEPARTMENT OF BOTANY
AND
GEOGRAPHY

NEW YORK
1881

RECEIVED

ԵՐԾՈՒՒ
Վ ԼԱՍՊՈՒՐԿԱՆ

ԹՈՒՌԻՑԵԱԼ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐ ԹԵՒՕՔ
ՅԱՐԺՐՈՒՆԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆԷՆ ՎԱՐԱԳԱՅ
ՈՐ ԴՎԱՆՏՈՍՊ

Գ . ՀԱՏՈՐ

1859

ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ

Ա . ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆ ՀԱՐՑՆ

ՄԱՐԱՍԵՆԱԼ Տ . ՄԻՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ

Իպատկառելի հանդիսարան եկեղեցաշէն սրբազան հար-
ցըն հայաստանեայ սուրբ եկեղեցւոյ յայեցեալ՝ խաղաղամի
աջացս մտաց խորին զտրմանալեօք տարօրոշ զհայեցուածս

բաժանէ : Հարսնացեալ Սուրբ եկեղեցի հայաստանեաց
 Թէ եւ չարչարեալ Թէ եւ նեղեալ, Թէ եւ հալածեալ,
 բայց 'ի սէր փեսային իւրոյ անդրդուելի յարաժամ հեղ-
 մամբ արեան յոգնախուռն Մարտիրոսաց , նահատակաց
 եւ հրեշտակակրօն միանձանց պայծառացեալ միշտ , հո-
 վիւք քաջք եւ անձնադիրք , առաքելական սրբոյ աթոռոյն
 գերաւթեմ յաջորդք՝ մինքան զմիւսն գերաստիճան փայ-
 լեալ առաքինական բարեմասնութեամբ . որոց 'ի գով հա-
 կիրճ հանդիսիւս եթէ մատչիմ եւ 'ի համբոյր՝ տարակու-
 սեալ շուարիմ, Թէ զորն 'ի նոցանէ Թողից՝ եւ զորոյ սրբա-
 ռուն վարուց զհանդէս յայս նուագ հրատարակեցից 'ի
 լուր եւ յօրինակ մանկանց նորոյս Սիոնի :

Տիե՛ն կարգ սկզբնակարգ բանիս դրութեան այս անգամ
 եւս զձեռն սատարիչ ինձ ձգեալ՝ մատնցոյց լինի ասելով,
 ահաւասիկ Տ. Որոն Աթուղիկոս եւ ընդէր տարակուսիս,
 ահա՛ եկեղեցալոյս նոր արիի գեղաւոր, զի՛նչ այլ եւս խնդ-
 րես . գրեա՛ ձառեա՛ որչափ եւ կար զօրութեանդ բաւէ,
 զի անդունդք են խորք իմաստութեան սրբոյն մեծի եւ
 անձառ վարուց նորին սրբութեան մաքրութիւն : Որ 'ի
 տիս տղայութեան ընթռնեալ յերկիւղն աստուծոյ , 'ի բայ
 զկենցաղականս ամենայն լքեալ՝ զխաչէն փրկչական պինդ
 սիրով բուռն եհար, եւ 'ի ներքոյ քաղցրագունի լծոյն զաշ-
 խատասէր զպարանոցն իւր խոնարհեցուցանելով, երկնաշու-
 զպողոտայն ամենայն ջերմեռանդութեամբ ընթանալ զանձն
 ընծայեաց . վասն որոյ 'ի ծառայութիւն մեծի Աթուղի-
 կոսարանինմտեալ՝ սնաւ անդանոր եւ զարդացաւ լի Աստուա-
 ծեղէն հմտութեամբ եւ քաղաքավարական կրթութեամբ .
 իբրեւ հեզն այն եւ այրն՝ աստուծոյ Սամուէլ՝ որ 'ի տան
 տեառն եւ առաջէ տաճարի սրբութեան նորին փայլեցաւ

եօթնաձիր մարգարեական շնորհիւ :

Եւ զի՝ տէրունեան է վճիռ թէ « քաղաք ոչ կարէ
թագչիլ՝ որ ՚ի վերայ լերինն կացցէ » եւ ոչ Արեգակն ՚ի
միջուրէի ճառագայթեալ : Վասն որոյ ՚ի Տրդատայ երկրորդի
մեծ հայրապետէն ձեռնադրի եպիսկոպոս Աղձնեաց նահան-
գին . ուր յորդաբուղխ ծաւալեալ զհոսանս առատաձիր
վարդապետութեան իւրոյ՝ անձանձիր քարոզէր եւ մարդէր
զհօտն բոլոր ՚ի վարս բարիս եւ ՚ի ջերմեռանդութիւն Աս-
տուածպաշտութեան :

Պատմի թէ առ ստորոտով Սիմ լերին գոյր աղբիւր մի յոր-
դաջուր որ ՚ի դիպաց յանկարծակի ցամաքեցաւ եւ ար-
տօրէք անգաստանք եւ բուբաւտանք բազումք ոռոգեալք
նովաւ՝ զգալուկն մահացու ՚ի վերայ առեալ չորացեալ
անգարդացան : Ոստիկան գաւառին Սիւլէյման բէկ կո-
չեցեալ՝ գոլով տեղեակ սրբութեան եւ մաքրութեան
Աստուածահաճոյ սուրբ Հայրապետիս Տ. Սիոնի, խնդրէ ՚ի
նմանէ աղօթիւք զեղս իրացն գտանել, զի մի երկիրն բոլոր
՚ի բարեկայելչութենէ յաւէր դատապարտեսցի . որոյ ա-
ռեալ զայսպիսի պատուէր՝ ամենայն ջերմեռանդութեամբ
յԱստուած ապաւինի եւ տէրունականն ՚ի միտ բերեալ
զարար՝ որ ՚ի յարութեան զազարու ասէր . ոչ վասն իմ, այլ
վասն ժողովրդեանս որ շուրջս կան առնեմ, զի հաւատա-
ցեն թէ դու առաքեցեր զիս Հրաման եհան առ
ամենայն վիճակայինս իւր՝ ժողովիլ առ ինքն յեպիսկոպոսա-
կան աթոռն՝ եւ յաւուր կիւրակէի առաւօտին, զկնի կա-
տարման եկեղացական պաշտամանց՝ առեալ ընդ իւր զուխտ
սրբանուէր պաշտօնէից բոլոր ջերմեռանդ հաւատացելովք՝
երթեալ գնայ մերձ յաղբիւրն ցամաքեալ . ուրանօր ետ
ժուներ եւ կարգաց զաղօթս լի ջերմեռանդութեամբ եւ

արտասուեալն պաղատանօք . եւ ապա տեսուհագրեալ 'ի վերայ աղբերն նշանաւ կենագէն սրբոյ խաչին որ ի ձեռնն ունէր , ըստ օրինակի նախամարգարէին՝ Թարց երկմտու Թեան եհար գալագանաւն յակ աղբերն՝ եւ զոյգ ընդ հարկանելոյն բղխեաց ջուր ականակիս եւ յորդագոյն , առատ քան զառաջինն . զոր տեսեալ բազմութեան մանաւանդ այլադէն Ռատիկանին 'ի մեծ զարմացման լեալ փառքս ետուն տուողին այնպիսի իշխանութեան մարդկան :

Եւ եղեւ 'ի կարգիւն վերոյ գրեալ Սիւլէյման բէկին 'ի կողմնակալ մեծ Ռատիկան բովանդակ Հայ աշխարհիս , 'ի նոյն առուրս հասանէր եւ վախճան կենաց մեծ հայրապետին Տրդատոյ երկրորդի : Ապա խնդրանօք մեծի ոստիկանին եւ սակս իւրոյ իսկապէս արժանաւորութեան բարձրանայ յաթուռն Սուրբ՝ նոյն իսկ արժանաւոր ժառանգն Տ. Սիոն Հայրապետ : Որ ան ընդ ժիջապէս ձեռն էարկ ժողով մեծ կազմել յընդհանուր ազգային կղերց եկեղեցւոյ , եւ բնաջինջ առնել զնորամուտ եւ զանկարգ սովորութիւնս 'ի պաշտօնէից նորին , որք Թուրքութեամբ եւ ոչ որպէս պարտն էր յանձն սուեալ պաշտօնս իւրեանց կատարէին : Այս ժողով սակս առաւել դիւրութիւն դումարելոցն որոշեաց լինել 'ի Պարտաւ քաղաքի . որ եւ կազմեալ կարգաւոր տնօրէնութեամբ հաստատեցին 24 կանոնս 'ի զգուշութիւն եպիսկոպոսաց , վանահարց , կրօնաւորաց , բանահայից եւ աշխարհականաց :

Այն պատկառելի ժողովոյ հաստատեալ զգուշաւոր կանոնագրութիւն՝ ընկալաւ նա եւ հիւսիսաբնակ ազգն Աղուանից , 'ի ձեռն Տ. Դաւթի կաթողիկոսին իւրեանց եւ հաճ հաւանութեամբ երեւելեաց նոյնոյ ազգին :

Տեսանէս հորամոյն որդի նախարնակ տանս հանուր

մարդկութիւնսն , քանի՛ եկեղեցաշէն սուրբինութեամբ
քեզ 'ի խրատ փայլեցաւ 'ի նորս Սիոնի սրբանեալ մեծ
հայրապետն Տէր Սիոն. սքանչելի հրաշիւք քանի զարմա-
ցոյց զհեթանոսս անգամ. քանի մաքրագունի վարուց ուղ-
ղութեամբ զբազումս 'ի գթելոց դարցոյց Ասատուած
գիտութիւն եւ քանի վայելուչ կարգաւորութեաբ բա-
րեղարգեաց զեկեղեցի Սուրբ . եւ զպաշտօնեայս նորին ,
օրինաց եւ կանոնական սանձիւ սանձակոծ ժողովեաց .
'ի միտ ան զի հայաստան եկեղեցի նա եւ այլոց հիւսիսա-
կան ազանց պատուէր հրամանի տայր եւ սուրբեղական
դահոյ նորին՝ վիրք եւ Ազուանք կային պատկառ , իբր
'ի նմանէ ուսեալ զԱստուած գիտութիւն՝ եւ 'ի նոյն ան-
սրիալ դուռն մտեալ 'ի ժառանգել զվերնայարկ յարկն
Յակոբեան :

() ն ուրիմն հայցանես արդեօք՝ թէ երբ այդ եւ յո-
րում երանաւհա ժամանակի . նա աւանիկ պատասխանէ
քեզ նոյն Ս. Մայր Աթոռն թէ՛ 'ի ցանկալի ժամանակին
յորում՝ հեռաբնակ եւ ծոցաբնակ որդիքս , բոլոր սիրով
պատկառ օրինաց յինէն բղխեցելոց մնային . երբ՝ հազարա-
ւոր մենաստանք հաստատեալքն ձեռամբ մեծին Ներսէսի
'ի բարգաւաճանս ծաղկեալ՝ իմաստուն հարս հասուցանէին .
երբ՝ եպիսկոպոսունք եւ հովիւք անձնադիրք 'ի դրանէս ա-
ռաքեալ 'ի հարիւրաւոր եպիսկոպոսական գաւազանս ծաղ-
կեցուցանէին . եւ երբ՝ սէր կրօնի եւ Աստուածպաշտու-
թեան յաղթէր ամենայնի :

* * Արքայութեան :

ՈՌՈՒՔԵՆ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՅԱՂԻՐԱՆՈՎ ԵՒ ՉԱՆԾԱԼԻ ԻՇԽԱՆ
ԿԻՆԻԿԻՈՅ .

Աշխարհիս մէջ երբոր կը տեսնամք թէ մէկը երջանիկ եւ
հանգիստ կերպով կեանք մը վայելած ժամանակը, մէյ մ'ալ
յանկարծ այնպիսի ձախորդութեան մը կը պատահի եւ այն-
պիսի անկարծելի թշուառութեան վիճակի մը մէջ կիյնայ
որ, արդարեւ մարդ չկարծեք թէ կրկին իր առաջին փառա-
ւորութիւնը ձեռք ձգելու կարող ըլլայ . բայց մէյ մ'ալ կը
նայիս որ այն ժրջան անձը առանց ինքը զինքը յուսահա-
տութեան մէջ ձգելու արիութեամբ զինքը կը կառավարէ,
դարձեալ անխոնջ ջանքով եւ անգուլ աշխատութեամբ
կսկսէ իր առաջին երջանիկ վիճակը ձեռք բերել եւ իր քրո-
տանցը պտուղը արժանաւոր կերպով վայելել : Ահա այս-
պիսի մարդը յիրաւի որչափ որ միայն իր անձին բարու-
թեանը համար աշխատած է, դարձեալ բարեկէր եւ բա-
նիրուն անձանց գովութեանը արժանի եւ զարմանալի
կը հանդիսանայ .

Հասկա որչափ եւս առնւել բոլոր աշխարհի գովութեան
մեծամեծ փառաց եւ յաւիտեանական յիշատակաց արժանի
է այն դիւցազունն այն առաքիկինն ազնուազարմն Ռուբէն,
որն որ երբոր տեսաւ թէ մեծ աշխարհ մը ամբողջ ազգ մը
զանազան թշնամիներէ տեսակ տեսակ հարուածներ կրելով,
եւ իր գլուխը իր թագաւորը իր պաշտպանը ու մայրաքա-
ղաքը կորսնցնելով զարհուրելի թշուառութեան հասած
էր, 'ի վերայ այսր ամենայնի՝ այս իմաստուն անձը, այն ա-

մէն դիւրութեանց եւ բարութեանց պարագաներէն մերկացեալ ժողովուրդ մը՝ ի դերութենէ ազատութեան ի թշուառութենէ երջանկութեան աստիճանին հասցնելու դժուարութիւնները տեսնալէն ետեւ ալ չյուսահատեցաւ, եւ որ եւ իցէ արգելքներ չկրցան իր հազուագիւտ մտացը որոշումները խափանել . չկրցան իր ազդասիրութեամբ վառեալ սրտին անշիջանելի հուրը մարել : Բոլոր իր շահը իր անձին դիւրութիւնները մէկ դի ձգելով, ազգին բարութիւն ընելու համար իրեն դէմ երեւցած ամէն վտանգներուն եւ մինչեւ անգամ մահուան յանձնառու ըլլալով, ամենայն զօրութեամբ աշխատեցաւ որ իր մտացը վսեմ խորհուրդները ի գործ դնէ . իր սրտին այն աղնիւ զգացմունքը եւ հայրենասիրական նախանձառութիւնը աւելի աղէկ սեպեց ազգին համար մեռնելը, քան թէ անիկայ տարկութեան եւ չարչարեալ վիճակին մէջ տեսնալը :

Եւս Հայկազուն հայրենասէրն Բուբէն որ Բագրատունեաց վերջին Թաթաւորին Գապկայ ազգականն էր, երբոր տեսաւ թէ Բագրատունեաց փառաւոր տէրութիւնը Յունաց ձեռքով կործանեցաւ, եւ բազմաթիւ թշնամիք Հայաստանը պաշարեցին, այս կործանումը վերստին կանգնելու համար ամենեւին չտարակուսեցաւ . ազգը մինչեւ երեսուն տարի այնպէս անխիստութեամբ մնալէն ետեւ, իր զարմանալի խոհեմութեամբ ճարտարութեամբ եւ քաջութեամբ իշխանութիւն մը հաստատեց Արիկիայի այն պատական եւ բարեբեր երկրին մէջ, որն որ Յունաց տէրութեան իշխանութեանը տակն էր . իր հսկայ եւ զօրաւոր սակաւաթիւ զօրքովը հետզհետէ քաջութեամբ այն տեղի քաղաքները իր իշխանութեան տակը առնելով անպա-

ասպար Հայկազանց այնպիսի ապահով տեղ մը պատրաստեց, որուն անառիկ բերդերը եւ անմատչելի կիրճերը եւ լեռանց պարսպանման յարմար դիրքերը, Ռուբէնին մեծ բաջալերութիւն ընծայեցին եւ իր բաջութիւնն բազմապատիկ աւելցուցին :

Այն Բագրատունեաց ազգային տէրութիւնը եւ երկիրը եւ անոր ամէն բարութիւնները որոնք 'ի սկզբանէ 'ի վեր ազգին իսկական ժառանգութիւնն էր, եւ ոչ մեկէ մը յափշտակած էր. այն որ Յոյնք չթողուցին Հայկազանց վայելելու զրկեցին այն ժառանգութենէն, բայց Աստուածային նախախնամութիւնը արդարապէս տնօրինեց որ, այն հսկայ առւելին զօրութիւն եւ յաջողութիւն տալով իրենց կայսերական երկրին մէջ բալեցուց ու բնակեցուց. եւ ազգին այն վիրաւորեալ սիրտը բժշկելով՝ անոր տրամութեան արտասուէքները ուրախութեան փոխարկեց :

Արդարեւ երջանիկ է այն ազգը որ՝ այսպիսի հայրենասէրներ կունենայ եւ սոյնպիսեաց բրտամբը եւ աշխատութեամբը ամէն տեսակ բարութիւնները կը վայելէ . ամէն ազգաց նախանձելի է այն ժողովուրդը այն ցեղը որ՝ այսպիսի դիւցազուններ ունենալու բարեբաղդութիւնը կը ժառանգէ : Ամէն ազգային թէ որ այս դիւցազնոյն ազգապիւրութեան եռանդը ունենայ եւ իր կարողութեանը չափ հայրենեացը համար ունեցած պարտաւորութիւնները 'ի գործ դնէ՝ թէ դրամական օգնութեամբ եւ թէ որ եւ իցէ աշխատանօք, անտարակոյս ազգը բիչ միջոցին մէջ անակնունելի յառաջադիմութիւն մը ստանալէն զատ, բազմատեսակ երջանիկ վիճակներով ալ կը փառաւորի : Թէ որ մէկը մէկ մարդու մը բարեբարելու ըլլայ՝ հարկաւ իր առաքինութեանը փոխարէն Աստուծոյ վարձք կտանայ, հապա

որչափ եւս առնաւել մեծամեծ շնորքներ եւ հատուցումներ պիտի ընդունի այնպիսի անձը թէ աստ եւ թէ ՚ի հանդերձեալն որ, ընդհանուր ազգին բարերարութիւն կրնէ եւ իր ընծայած արդիւնքը հազարաւոր բիւրաւոր բարութեանց պատճառ կըլլայ :

Տ. Կ. ԳԱԼՓԱԿՃԵԱՆ

Գ. ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

„ Ա՛խնէ անժառ Ժաբդոյ հագը՝ միշտ չէնչ
բաներո՛ւ վրայ :

Այս ազգու եւ միանգամայն հանճարալիր քերթ աւածը ընթերցողք, անշուշտ նոր ազգումնը կրելով իւրեանց ոգւոյն վրայ՝ հետաքրքրութեամբ տեղեկանալի՝ ուզեն թէ ո՞վ է ասոր հեղինակ եւ ի՞նչ իմաստալիր հետեւութիւնները ունի :

Արդարեւ խորհրդածելու արժանի վճիռ մը որ դրեթէ իւրաքանչիւրք սուանց խղճի իր վրայ սեփհականելու է. վասն զի աշխարհիս մէջ հոգացած բաններնիս ամէնքնալ ոչինչ են. բաց ՚ի յուսոյ Արքայութեան. որուն հետեւանքն է առաքինութիւն հոգեւոր :

Իսկիս հեղինակն է Պերսիոս բանաստեղծը, որուն վարքը թէ եւ անձանթ ՚ի մէնջ. սակայն իւր զուրցուածքէն կը հետեւի, որինքն ալ աշխարհիս մէջ դուրվող կանգնող մարդոցմէն մէկն է եղեր. կամ զուրիշները տեսնալով վա-

երջը մեծամեծ բարութեանց եւ բաղդից , 'ի վերջոյ
դարձեալ անյագութիւն մնացած զանազան եւ ծանր ցաւօք
ձգեր եւ 'ի գերեզմանս յընդուն : Այն երկրաւոր բարութեան
թիւն համարուած սեղանէն Պերիստոն ալ ուտելով փոր
չի կշտացեր . կարելիէ վերջն ալ անօթի մնալով՝ սոյն խելա-
ցի խօսքը հիւսերէ :

Պէտք է մեզի ալ որ աշխարհիս հեշտութեանց բաղդին
կը հանդիպինք , յիշենք սա երջանիկ բանաստեծին վճիռը
եւ մեզի գալով խորհինք , չըլլայ թէ խաբուինք այն կեղա-
կարծ եւ ննոտի իրաց , որով խաբաւ պիտի կորսնցունենք մեր
երջանկութիւնը եւ վախճանական երկնաւոր բարիքը :

Ա՜՜՜ ՄԵԺԱՄԱՆԱՆՈ՛՛՛

Այժմ քեզի հարցունենք , ո՞վ մեծատուն . այդ բաղդ
զոր գարեւեալ , միթէ՞ յաւիտեան պիտի օգնէ քեզ , ո՞չ ա-
պաքէն կը խարսիս ատոր ոչնչութենէն . վառնդի անտարա-
կոյս եմ . որ ինձմէ աղէկ գիտես թէ օրմը չէ օրմը ձեռ-
քէդ պիտի կորզին եւ կորնչին փառքերդ . թէ որ անոնք ալ
չը կորսրուին . դու պիտի կորսրուիս անշուշտ , վասնդի ես մահ-
կանացու . թէ որ ճարտարաշէն եւ շքեղ պալատներուդ կը
յուսաս , ամէն ասեմ քեզ . եթէ անոնք զքեզ չը թողուն .
դու պիտի ձգես զանոնք ակամայ եւ մատնիս գերեզ-
մանին . ալ անատեն կը յիշես վաստակդ եւ ողորմելի վի-
ճակդ . արդեօք որչափ հոգ , որչափ սրտմաշութիւն ես կը-
րեր մինչեւ իղձդ . լեցվերէ . բայց ոչինչ բաներով . . .

Դանձիդ վրայ ստացուածոցդ վրայ այնչափ հոգալէդ ,
Աստուծոյ քեզի յանձնուած զանձին վրայ հոգայիր , այս-
ինքն հոգւոյն եւ մտաց , աւելի շահ չէր քեզի , որ յաւիտե-

նակա՞ն լարեօք կը վարձաարկէիր . իսկ թէ մարմնաւ որ պիտոյբդ պատճառ կ'ըերես , ես ալ սրբազան Աւետարանի իրատը մէջ կը քերեմ . թէ « վասն մարմնոյ զի՞ հոգայք . թէ զինչ ու տիցեք կամ զինչ ազանկցիք . . . հայեցարուք 'ի թուչունս եւ 'ի շուշանն վայրենի . զորս կերակրէ հայրն ձեր եւ զարդարէ այնպէս վայելուչ . որ եւ ոչ Սողոմոն յամենայն փառս իւր զգեցաւ . . . » Բ'վ կրնայ հակառակ վարդապետել սոյն Աստուածային պատգամը . կայ մէկ մը . որ ըսէ չըզիանալով , միթէ մենք թուչնոց կամ ծաղկի կը նմանիմք , այո՛ եւ նմանագոյն իսկ եմք : 'Նախ հասկընանք թէ արդեօք մեր կեանք եւ վայելչութիւննիս ծաղիկ չէ՞ , ոչ ապաքէն , պիտոք մարդոյ իբեւ զծաղիկ խոտոյ . թօթափեցաւ խոտն եւ ցամաքեցաւ ծաղիկն , այսինքն կեանք մարդոյ , զի « ամենայն մարդ սուտ է : Եթէ թուչուններէն ալ աւելի յատկութիւնմը ունիս նէ՛ ան է պարծենալդ , ինչպէս որ Յիսուս ալ այդ համեմատութիւն ընելով կը խօսի « ոչ սապաքէն քան զբազում ճնճղուկս լաւ էք դուք . . . » Սակայն էկու նայէ որ , վարքդ զքեզ անոնցմէ ալ աւելի ցած կը ձգէ . վասն զի անոնք արարչին էականց վրայ կը հոգան եւ զամենակարօղ նախախնամութիւնը կը վառաբանեն՝ անհոգ մնալով իրենց պիտոյից . ուստի եւ Աստուած ալ աս հոգը կը հոգայ . եւ ի՞նչ կերպով . քու ձեռքիդ եւ քրտանց վաստակը կերցունելով անոնց . հիմայ անոնցմէ աւելի ըլլալուդ՝ քանիմ՝ աստիճան ալ ցածցար :

Եթէ ոսկւով եւ արծաթով զքեզ երջանիկ կը համարես . խիտա՞ ողորմելի ես . վասն զի ոսկի արծաթ ոչ ապաքէն հանդ են հողագանգուած , որոնց վայելունութեան երեւոյթը կը հրապուրէ աչացդ . տեսողութիւնը աշխատիլ քրտնիլ ոսկին հողէն հանելու եւ զինքդ այն հողի ծոց թաղելու :

հասուն խորհրդեամբ պէտք է մտածենք ասանկ բաներ .
 աղէկ իմանամք թէ , արդարեւ ոչինչ է մեր հոգը այսպէս
 խորհի վրայ եղած իրաց համար . անձնական հոգ ՚ի բոց
 առնել . « զոր գիտէ երկնաւոր հայրն լցուցանել , մինչչեւ
 ինչ խնդրեալ իցէ մեր ՚ի նմանէ » . յիշենք այն հին օրինակ
 ները , փառաւորեալ Սողոմոնին պէս . թէ ինչպէս անհետա-
 ցան իւր փառքեր : Արեւի է ըսողներ ըլլան թէ ՚ինչ ընե-
 լու է հապա , ձեռքերնիս ունեցած յաջողութիւն բաղ-
 դերնիս ծովը նետելու է , բոլոր օրերնիս աղքատութեամբ
 եւ տառապանօք անցնելու է . եւ այլն եւ այլն բաներ .
 յայտնի է որ այսպէս զուրջողներ այն տեսակ աղահ մե-
 ծատուներն են , որոց Պօղոս Առաքեալը կըսէ « Աստուած ,
 որովայն իւրեանց է : Եթէ որ այսչափ կերածովդ յագուրդ
 մը ուռիք նէ . բաւական սեպէ . ապա թէ ոչ , դիտցիր որ յա-
 ւիտեան կշտանալիք չունիս . վասն զի աղահին՝ Աստուած ա-
 նանկ պատիժ մը տուեր է որ , « ունելով ունի եւ ոչինչ
 ունի » որովհետեւ ունեցած բանը մարդու հարկաւ պիտա-
 նի պիտի ըլլայ , օգտակար միջոցի մը պիտի ծառայէ իրեն .
 բայց աղահին համար՝ ինչ կըլլայ իւր ունեցածին ծա-
 ւայ , ինչո՞ւ չեմ ըսեր դերի : Յիսուս կը պատուիրէ աշակեր-
 տաց թէ . « երկերուք յայնմանէ . որ յիտ սպանանելոյ
 զմարմին . ունի իշխանութիւն արկանել ՚ի գեհին հրոյն . .
 այս դժուրակ ագահութեան սխառտ ալ , որ Արծաթասէրիմը
 համար Աստուած է , թէպէտ եւ չունի իշխանութիւն ,
 սակայն մարդուս յօժարութիւնը բոլորովին որսալով . մարմին
 մեռցնելէն՝ զկենի հոգինալ կը քարչէ չարաչար մինչեւ ՚ի դժոխ-
 քս : Ուրեմն այս ախորը բովանդակ անձին ալ վնաս է . ընդ
 հակառակն անաղահներ ալ միշտ օգտակար բարիք կը վա-
 յելեն . ըսածս կրնամ հաստատել արդեօք : Դիցուք թէ մեր

ազգի մէջ հարիւրի չափ երեւելի մեծատուններ կան, թէ
 որ ամէն մէկը իր ունեցածը փանձէ իր մառան, ինքն ալ
 նստէ պահապան, ալ անոնք իրեն օգուտներ ուր տեղէ
 կ'ուզան. անդին ալիւր ընկերներ, ազգը, կամ լաւ եւսիւր
 անձը ամենեւին կարօտ մնացած, որոնցմով եթէ ուզի
 կարօղէ անոնց կարօտը լեցնել. աս ալ կըլայ շատմը՝ գէթ
 եղածինչափ հարուստներով, որոց միաբանութեամբ մեծ օ-
 գուտներ կըրնան յուսացվիլ, ինչպէս որ կարօտ չենք ապա-
 ցուցի ալ: Արդէն յայտնի է Եւրոպացի ազգաց արարողու-
 թիւններ, թէ ինչ շահաւէտ կատարած ունեցան, կարճ
 խօսքովմը ըսեմ, աշխարհիս վրայ երջանիկ ազգմը ըսուե-
 ցան. պատճառը՝ իրենց աշխատութիւն հոգը ոչինչ բա-
 ներու վրայ չէր. հարուստ մեծատունները հոգացին զբամա-
 կան պահատութիւն. հանձարեղները՝ խելքը, իշխանք՝ զօ-
 րութիւնը, ուսումնականները գիտութեանց վարդապե-
 տութիւնը. եւ այսպէս իւրաքանչիւր իր ունեցած բաղդովը
 հոգացին իրենց ազգի կրթութիւն, բարոյական եւ հոգեւոր
 գովելի դաստիարակութիւնը, որով եւ մարդկային յիշա-
 կը կարգեցին զրեթէ կրկին երջանկութեան կարգ. ընտ-
 րեցին թէ ոչինչ բաներու վրայ հոգայէն, օգտալար իրաց
 վրայ աշխատելու: Ծուռ չի գայ ձեզի՝ արգոյ բ'թերցօղք.
 սոյն հետեւութիւնը. ինչու որ այն կարողութիւն ունեցօղ
 անձինք. որք կը կազմեն այսպիսի ընկերութիւններ ձեռ-
 նարկութեան մը կամ ըսկզբմանց յառաջ տանելու հա-
 մար, կը հօգան կ'աշխատին եւ անարդէն չեն էլար ի-
 րենց նըպատակնին. զոր օրինակ միաբանեցաւ Ժողովուրդմը
 դպրոցներ հաստատեց. որոնց մէջ դաստիարակուեցան իրենց
 տղաք զանազան դասերով. Աստուծապաշտութեամբ, ազ-
 դասիրութեամբ. հայրենասիրու եամբ. Թողում միւս ա-

լուսեաները, եւ ամէն մէկ եղաներեւելի աշխարհիս մէջ,
 ուսան առաքինութիւն, գիտցան Աստուծոյ կամբը պաշտել.
 հետեւաբար եւ երկնից անձառ բարեացն ալ ժառանգորդ.
 Աւրեմն Պերսիոսին խօսքը իրաւապէս անոնց համար մի-
 այն է. որք արդարեւ միշտ ոչինչ բաներս կը հոգան. այս մե-
 ղադրանքէն ազատ մնայու համար, Սիրելի ընթերցողք եւ
 համայն ազգակիցք. թէ հարուստ էք, մի ագահիք կամ
 ոչինչ բաները հոգաք. վասն զի ազգերնիս, որ անխտրաբար
 մեր անձը ըսելէ, ընչականութեան հոգը շատ ունի դժ-
 բաղդաբար. օգնէ՛ ուրեմն արդեամբ դրամական նպաստնե-
 րով, մանկանց մատաղ հասակներ բարոյական դպրոցներով
 կրթելու բարեբարէ՛ ունեցածիդ գէթ փոքրագոյն մասովը.
 յառաջ անցիր իրաւամբ ընդ հանուր ազգի մը Աստուած-
 պաշտութեան եւ ազգասիրութեան ասպարիզին մէջ. քո
 անուշիկ ալ թող փայլի իբրեւ նոր Մեկենաս եւ առիթ եր-
 ջանկութեան ամբողջ ժողովրդեանմը. պալատիդ որմեր եւ
 յարկ բարձրացնել հոգալուդ. նայէ՛ որ ուսումնարանները
 բարեխորհես. որով ազգը ամբողջ բարեացապարտ երախ-
 տեացդ քո անուան արժանաւոր յիշատակաց կոթողներ
 կանգնէ. Կոնստէս եւ իշխանաւորք ազգիս հարկ համարեցին
 ինսամակալ լրալու ներգործութեամբ այսպիսի պարագայից
 թէ որ կուզէ անմահական թողուլ իբեկց յիշատակ բա-
 րեաց եւ յամենայնէ վարձատրիլ անեղծ փառօք.
 Այո՛ Աստուած կը հաճի դպրոցներ հաստատել եւ օգ-
 տակար ձեռնարկութիւններ ընել. վասնզի իր անուշ ան-
 տեղեր պիտի բարոգոյ, եւ ուսուցվի. կ'օրհնէ այն ընկե-
 րութեան նպատակը եւ օգնէ անոնց յաջողութեանը. վասն
 զի իւր կամբը եւ բարոյական ուսումներ կը հետեւի ան-
 կեց. կարճ խօսքով մը՝ ինչքնի նպատակ բարիէ, Աստուած.

ալ անոր հետ խառն է . ուր որ Աստուած է . անդ եւ
 երջանկութիւն, ուրեմն աշխատինք առաքինանաւք . ով տե-
 արք, այս բարեւրախճան հանդիսին մէջ . որով եւ ըլլամք
 Աստուածասէր՝ դիտելով եւ առնելով անոր կամքը . ըլլամք
 Ազդատէր՝ սիրելով եւ աշխատելով ազգիս բարօրութեանը
 համար . ըլլամք Երջանիկ՝ ունենալ մեզի Առաջնորդ . Աստու-
 ծոյ նախախնամութիւնը թէ այս աշխարհ եւ թէ ի հան-
 դերձեալն :

Յորտորի

Գիտեմ՝ կ'ուզես ազգիս աղէկը,
 բայց շատ իրաց դեռ կարօտեմք,
 Թող չըցաւին միայն աղիքդ .

ալ շատ լաւէ աշխատին ձեռքդ .
 Թէոր կարեօք դեղ կը գտնեն .

հիւանդ կամ ցաւ կրօղ անձեր .
 ալ ի՞նչ պէտք է բժիշկ բերել .
 կամ դեղորայք՝ պէտքէ այրել .

Ո՛վ ազգակիցք իմ պատուական
 միթէ մեր ազգնալ չէ՞ հիւանդ .
 ի՞նչ ակտ ի՞նչ ցաւ որ չը կրեց .
 եւ վերջապէս անկաւ ՚ի բանտ .

Այցելութեան էլլամք անդամմ .
 հաց եւ գինի . . . տանենք պաշար .

ո՞հ . Հայաստան ընկեր զընդան

շուտ կը փրկի եթէ ձեռք տան . . .

Զըգէ ուրեմն ով ընչաւոր

հարրատու թեան բազուկդ ՚ի մօտ .

անոր հոգին այս մանկտին է ,

դպրոցներու լեր ձեռքնտու .

Քան զայս աւել մեծ գործ չը կայ .

որ տրխարին նպաստ որ տայ .

հապա մենքս ապարտաւորեալ ,

մեր ծնողին չառնեմք ինչ գուժ :

Իշխանք դարուս Ազնուական .

մեր յոյս ձեզմով կը լրանան .

յառաջ ուրեմն ո՛ր եւ իցէք ,

մանկուոյն ուսման նպաստեցէք :

Քահանաներ եւ վարդապետք ,

դուք բժիշկ էք , ո՛ր եւն ձեր դեղք .

մեր խեղճութեան էք պարտական .

ինչո՞ւ հապա կտրեր ձեր բան :

Քրտինք բրտինք կ'ուզէ այս հող ,

Որ շուտով տայ յուսոյ պտուղ . . . :

Յ . Գ . Սրոնէյէտէյ

յաշիւէրպայ Ժ . Վ . Վարաբայ :

Ի ՍՈՍՆԳԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

Հետեւեալ գեղեցիկ յօդուածը՝ Հումնուի երկու ուսումնական Հայկազուն Օրիորդաց մօտայ եւ աշխատութեանցը պտուղն է , որոնց մէկ գրուածքն ալ 1855 ին հրատարակուած Արժւոյն մէջ 'ի լոյս ընծայած ըլլալովնիս , սրդէն մեր ընթերցողացը ծանօթութիւն սուած եմք .

իրենց ուսումնասիրութեանը վրայօք :

« Բազմ-Նիւն Իմաստնոյ Իրի-Նիւն (Է)
աշխարհի » • Ժառ. Զ. 26 •

Ինչպէս որ արեգակը իր պայծառ ու կենդանի լուսովք բոլոր աշխարհս կը լուսաւորէ ու կը փառաւորէ, այսպէս ալ իմաստութիւնը՝ ՚ի պատկեր Աստուծոյ ստեղծուած բանական ոգի ունեցող մարդու մտացը՝ լուսաւորութիւն ու պայծառութիւն մը կը նծայէ, որուն զօրաւոր լուսովը ամէն թշուառութեանց խաւարներն անհետ կը լլան ու երջանկութիւնը կը թագաւորէ . ասոր համար է այն իմաստնոյն առածը որ կըսէ թէ, աշխարհիս փրկութիւնը խաղաղութիւնը եւ ամէն տեսակ բարութիւնները իմաստնոց աշխատասիրութեամբը ՚ի գործ կը դրուին, եւ ընդհակառակն յայտնի է որ ամէն տեսակ թշուառութեանց եւ չարութեանց աղբիւրն ալ տգիտութիւնն է . ուսկից կը ծնանին խռովութիւն՝ ատելութիւն՝ նախապաշարմունք՝ խաբէութիւն՝ խանգարումն բարեկարգութեանց եւ կործանումն աշխարհաց • Ինչպէս որ մարմնաւոր աչօք կոյր եղողները՝ յայտնի է որ զանազան փորձանաց եւ տառապանաց ենթակայ են, որոնք ճամբան քալած ատենին կը պատահի որ՝ փոսերու հորերու գետի եւ ծովի մէջ իյնալով իրենց յանկարծական մահուանը պատճառ կը լլան • Այսպէս ալ անոնք որ մտքով տգետ եւ կոյր մնացեր են նէ որչափ աւելի վտանգաւոր է անոնց համար որ, իրենց կուրութիւնը չձանջնալով ու մտքերնին գիտութեամբ լուսաւորելու ջիւղանալով՝ այս փորձանաւոր աշխարհիս մէջ կսկսին անզգուշութեամբ ու յանգնութեամբ կեանք վարել, որոնք հետե-

ւարար զանազան տեսակ մոլութեանց եւ թշուառութեանց
փոսերուն մէջ իյնալով՝ իրենց թէ հոգին եւ թէ մարմինը
կը զրկեն այն երջանկութենէն, որն որ մարդս Աստուա-
ծային յուսովը եւ իմաստութեամբը կրնայ ստանալ :

Այն Աստուածային իմաստութեան պարգեւը չէ՞ր՝ այն
իմաստնոց բազմութունները չէին որ բրիտոնեական ուղղա-
փառ սուրբ կրօնքը ամէն հր'տիկոսութիւններէ ազատ
պահեցին ու պաշտպանեցին : Իմաստնոց բազմութիւն-
ները չէն որ զանազան տեսակ յառաջադէմ ազգաց եր-
ջանկութեանը պատճառ եղած են որ, սոս օրուան օրս
բազմութիւ օգտակար արհեստներով ու գիտութիւններով
բոլոր աշխարհի մէջ երեւելի եղած են . մանաւանդ այն
տպագրութեան գիւտը որ հնարած են՝ մարդկային ազգին
մտացը լուսաւորութեան մեծ միջոց մը եղած է :

Իմաստնոց բազմութիւնները չէն որ մարդկանց միտքը
լուսաւորելով այն բազմութիւ նախապաշարմունքներէն ա-
զատելու պատճառ եղած են, որոնք որ չար օրերու եւ
չար ժամերու ուրուականներու եւ զանազան տեսակ կա-
խարդական բաներու հաւատալովնին՝ հազար ու մէկ տեսակ
կասկածներով մտքերնին կը քարկոծուէր, բայց սոխոս որ
սոսպելի սնոտի կասկածները եւ երկեւղները տակաւին ռամ-
կաց մէջ տիրած է : Եւ մէյմնալ որ ռամիկ մարդկանց
միտքը անմշակ եւ թանձրացեալ ըլլալով, հետեւաբար կա-
նոնաւոր դատողութիւն ընելու եւ ամէն բանին ճշմարտու-
թիւնը յայտնի եւ լուսաւոր կերպով իմանալու կարողու-
թիւն չունենալնուն համար, ամէն մէկ բանին ծուռ մեկ-
նութիւններ կուտան, չարը բարիի բարին չարի աեղ՝ մո-
լութիւնը առաքինութեան առաքինութիւնը մոլութեան
տեղ առնելով չարաչար կը սխալին . օրինակի համար յոսն

դգնութիւնը արիութիւն կը սեպեն. շոտլանդացիները առաջ տաճեռնութեան հետ կը շփոթեն. ինքիպատակութեան զուարճախօսութիւն է կրսեն եւ այլն :

Իմաստնոց բազմութիւնը չէ՞ որ առողջութեան կանոնները հաստատելով եւ զանազան դեղերու փորձերով շատ մը հասարակ հիւանդութեանց առջեւ առնելէն զատ՝ զանազան գիւտերով թէ վարդախտէն եւ թէ ուրիշ համաճարակ փոփոխական հիւանդութեանց վտանգներէն կարելի եղաւ ծին չափ ազատեր են մարդս : Դարձեալ իմաստութիւնն է որ մարդս աղբատութեան թշուառութենէն կազատէ. աւանդ որ ռամկիներն գիտութեան յարգը եւ անկէց յառաջ եկած արդիւնքները չձանձնալով ու չմտածելով, կրսեն թէ միթէ գիտութիւնը մարդու հայց կրնայ տալ, խեղճերը չեն գիտեր որ թէոր. գիտութեան եւ իմաստութեան միջոցաւ հարստութիւն գիղղներուն վրայօք մէկիկ մէկիկ նկարադրութիւն ընելու ըլլամք՝ այնչափ բազմութիւ հատորներով գրքեր կը շինուին որ, մարդս որչափ որ երկար կեանք ալ ունենայ՝ զանոնք կարդալով չկրնար ըմբռնել. որոնցմէ շատերն իրենց տոպոյսօք օրինաւոր հարստութեամբք թէ իրենց եւ թէ ուրիշներուն երջանկութեանը պատճառ եղած են :

Ահաւասիկ կը տեսնամք որ՝ գիտութեան եւ իմաստութեան մարդու թէ հոգւոյն եւ թէ մարմնոյն ընծայած երջանկութեանց եւ բարութեանց վրայօք սուրբ գրքին մէջ հարիւրաւոր հազարաւոր վկայութիւններ կան որ, այն անուշահոտ ծաղիկներուն մէջէն միայն մէկ հատը այս յօդուածիս սկիզբը դնելով, անոր վերայ խօսեցանք առ ՚ի յօդուած ռամկաց՝ յերջանկութիւն ազգին՝ եւ ՚ի փառս Աստուծոյ :

Եղիշէն 'ի Շաւարշան , մեջեալ չըջէր Աղաւնանման ,
 Չայն արձակեալ զոչէր աղի . ուրիս ասէր , ուրիս , Վարդան .
 Քեզ կարօտիմ եւ քո տեսոյդ քաջ զօրավար Մամկոնեան ,
 Արի յոտին անձկալի իմ , արի 'ի քնոյդ մահադոյժ .
 Չքեզ որոնեալ ոչ գտանեմ , ոչ , ուր արդեօք կաս դիտապատ
 'Իու լուսին դալկնագոյն , լոյս եւ աղօտ տուր աչիւրուս .
 Դու Արեւդ գիշերաճեմ առ մութ ամպով կաս քօղապատ
 Յիթէ Արեւն Հայաստանեաց աստէն 'ի մայր եմուտ յանկարծ
 Այն եմուտ այլ չեղանէ . բաղդն Հայոց չուեաց աւաղ ,
 Ես քո սոխակն եմ Եղիշէն ուր գտից զքեզ Վարդ իմ սիրուն
 Ես ուր նստեալ նուագեցից , ոչ 'ի քո թուփս ճղակտոր .
 Չայն տան ինձ արդեօք Վարդան , ձայն ճերմուկոյս կոչէ զքեզ
 Յոռիցդ 'ի գլուխ կարմիր պճնեալ վարդանման փայլիս 'ի տես
 Այսպէս թողեր զեղիւիս թափուր 'ի քո տեսոյդ , Վարդան
 Այլ չյաւելուս մխիթարել զիմ սիրտ յաւետ արեամբ լցեալ
 Դժբաղդացեալդ Հայաստան , Վարդան մեռաւ վասն քո , ոչ
 Արիք անգլուխ ո՞ զօրք Հայոց լացէք ընդիս եւ ողբացէք ,
 Իմ սիրելին կարմիր Վարդան 'ի մէջ արեան կոյ թաւալեալ
 Արիք ելէք ընդիս յԱրտազ արիք տեսէք զքաջ զօրավարն
 'ի նոր հանդէս այս հարսանեաց վարդապսակ գեղեցկացեալ
 Եղով քեզ երգիչ Սոխակ հանգիր 'ի թուփ մեռեալ վարդին
 Թէ եւ մեռեալ հոան անմահէ , ոչ , սիրելոյն իմ Վարդանայ
 Որ այդպէս նահատակեալ զանձդ զոհեր 'ի սէր Հայոց ,
 Սուր քոյին պողովատիկ որ զՊարսիկն այն սասանէր ,
 Ոչ զազդերօքդ 'ի պատանի ընդ քեզ յերկիր կայ 'ի տապառ
 Ուր բերանդ պերճախօս որ զքաջ բանակդ վատէր 'ի գէն .

Զբաղումս բարձի՛ր կենաց
 Զի՛ իմ գլխոյն լիցին բարձ .
 Անկալ իբրեւ նահատակ
 Արիւնս ցայտեաց՝ ի մարմանդ
 Ընդ գունազեղ նոր ծաղկանց
 Խաբսէջ երեսք իմ ներկան ,
 Աւարայրի դաշտին հող
 Ծըծեաց զարիւն քաջիս ոհ .
 Չայն առք մեծին Վարդանայ
 ԱՐՍԷՆ գնաց ոչ դառնայ .
 Յօժար թափեմ զիմ արիւն
 Ո՛հ Հայաստան կայ կանգուն
 Սիրող Հայկեան ծըննդոց
 Առ զիս Յառուս ի բոլոր ծոց .

Ասէն . Յ . Թօնիւթեռն Աշտիւր
 Ժողովարանի Պ . Վարդան :

Պարստանս Բռնակալայ Աշխարհիւ ե- ՅՐԴԻՐԱՅ
 ու- Հանդէսէն

Այս աշխարհիս խաբեբայ փառք իբրեւ երազ կ'անցանէ ,
 Սողոմոնի ասածին պէս իւր ամէն բան ունայն է :
 Շատ ինքնակալ Թագաւորներ եկին աշխարհ գնացին ,
 Իրենք հողի մէջ Թաղուեցան լոկ անուններ Թողուցին :
 Քանիներուն յիշենք կարգաւ Թէ վարքերնին եւ Թէ դործ ,
 Որոնք երկիր սարսեցուցին վերջ վերջ առին մահուան փորձ :
 Ո՛ւրիւ արդեօք Սիւրոս հզօր կամ ուր մնաց Տիգրան սէփ .
 Փոշի դարձան այս դիւցազներ հիմայ Հիւսայ անոնց մէկ :

Ուր մնաց այն քաջ Աղեքսանդր բոլոր ազգաց տիրապետ.
 Մեռաւ շուտով եւ թաղեցաւ իւր փառք կորաւ նորա հետ :
 Ասոր օրով տունս թորգումեան ո՛հ զրկեցաւ իւր գահէն,
 Աւագորեցաւ թագաւորել, երո՞ր անկաւ քաջ Վահէն :
 Արտաշէսին յիշենք այն խօսք՝ որ իւր վրան կ'ողբայ .
 «Աւաղ, փառացս անցաւորի » կ'ասէ ձիէն վար կ'ողբայ .
 Հռոմայեցւոց ինքնակալներ, մեծ Յուլիոս, Օգոստոս,
 Բարձր գահէն վար գլորեցան հասան մինչեւ չըմբն փոս :
 Ուրքո՞ հրաման, ուր գահիճներդ մանկակոտոր շերտվդէս,
 Ձայնդ Աստուծոյ կարծեց խուժան՝ երբ խօսեցար ՚ի հանդէս
 Դուն փառք չետուր քո Արարչին, որդընալից սատկեցար,
 Էունի նման քաշկռտելով աղբերուն մէջ թաղուեցար :
 Ուր ես արգեօք շես տեմնուիր մարդագիշատ Լանկ թամուր
 Ախ, Ասիան լափեց վառեց բռնաւորիդ կրից հուր :
 Մեր հայրենեաց գետեր ցամքան յորդ աղբիւրներ են անջուր
 Հայաստանի ամուր շէնքեր մնձուր դարձուց Ասորիդ հուր
 Վան չի մոռցեր իւր կոտորած . որ ջրնեցեր դու մէկէն,
 Հազար հազար մարդ ու կընիկ վար ձգեցեր ՚ի բերդէն :
 Քանի՞ ծնողք դառն սրգով դուն լացուցիր զուր ՚ի զուր,
 Անպարտ արեանց չըհշուացաւ անողորմիդ կարուն թուր :
 Չորս կողմ ամէն տիրեց պատեց անօրինիդ զրոյց լուր,
 Տոսպայ մէջն ալդեռ առակ էս թէ հա՛ կողբայ Լանկ թամուր
 Այդ քո տուած լկանք տանջունք բարերն անգամ լացուցին
 Արդեօք մարդոյ սիրտ չըստացար՝ թէ՛ քեզ ծնաւ հողածին :
 Ասոր ոճիր ես չեմ կրկներ որ կայ ՚ի ծոց պատմութեան,
 Չոր կը պատմէ երկար երկար Մեծօփեցի Սուրբ Թովմայն,
 Ինչ տարար հետ, անխնարբու, բայց լոկ նզովք Թուրք մուր
 Գաղանային ինչու հապա վարս ըստացար անհամբոյր :
 Թաթար, Պարսիկ բռնաւորներ, Էւրոպայէլ ճէնկիդ խան

Տեսէք ինչպէս մոխրաթաւալ հողերուն տակ կոյուսան ։
Ասոնք երբոր գունդ կազմելով կ'արշաւէին Հայաստան,
Մեր խեղճ նախնիքնեղ մնալով չորս դէհ փախան ցիրուցան,
Հայաստանի ծուխ մուխ մարող աշխարհաւեր Հահ Աբաս,
Հայոց չքնաղ օրիորդներ ո՛հ թափեցիր գետ յԵրասխ ։
Դուն ալ մեռար ու թաղուեցար հրեղէն գետին եղար կուր
Նարիքներուդ ետքէն զատ զատ վեհ դատողին հաշիւ տուր ։
Թողումս պառնոր դարոյս մէջ՝ մեծ Նաբօլէօն Պօնաքարթ
Որ արիւնով լուաց երկիր շատին եղաւ մահուան կարթ ։
Վերջ ակամայ աքսոր գնաց սուրբ Հեղինէ չոր կղզին,
Հառաչելով հանեց հոգին կարօտ մնաց Փրանսային ։
Ասոնց պէս ալ պերճ թաղաւորք շատ կողմերու տիրեցին
Բայց ետքը իրենց աթոռ եւ թագ թողին՝ տապան գնացին
Հազարաւոր քաջ իշխաններ աշխարհիս մէջ ճոխացան,
Հուտ ծաղկի պէս թառամելով մահուան հողմով վերջացան
Ասոնք ամէն ունէին շատ քաղաք, պալատ, բերդ ու գեղ,
Աւաղելով թողին զանոնք իրենք մտան խրճիթ նեղ ։
Այնչափ դիզած ճոխ գանձերէն բանմը չ'տարան իրենց հետ
Հինգ վեց կանգուն կտաւ հազիւ առին մտան մահուան երդ
Գնացին գնացին ասոնք գնացին՝ կարգն եկաւ մեզ երթալու
Որ այսպէսէ միտ չը դնենք սուտ աստըւորս մնալու ։
Ուրե՛մն մենք ալ գիտցած ըլլանք մեզ չի մնար այս աշխարհ
Ճամբորդ ենք, ո՛հ պիտի երթանք՝ պէտքէ մեզի շատ պաշտք
Արթուն մնանք եւ ազօթենք, լալով զտէր աղաչենք,
Որ սուրբերուն հետ միատեղ երկնից հարօնիք վայելենք ։
Ապա եթէ անհոգ կենանք լապտերներու իւղ չ'կազմենք
Զուրտեղ պիտի հետ յիմարաց Արքայութեան դուռ զարնենք
Այս դէհ եթէ տէր չ'սիրենք մոռք սրտիւ ջերմեռանդ,
Այն կողմն սպա այծերուն հետ պիտի երթանք անեւթանդ

Թէ որ աստէն սրեւու ասկ աշխարհ սիրենք խնդագին ,
 Վախ վերջ լալով պէտքէ դիմենք անշուստ խառնարն արտաքին .
 Եթէ միայն ուտենք խմենք միշտ մեր մարմին պարարենք ,
 Ինչպէս կ'ասէ 'Նարեկացին' յետոյ որդանց կեր կ'անենք .
 Աստէն Թէ որ Ղազարներուն մեր սեղանէն մաս չիտանք ,
 Մէկաւ դեհ ո՛հ պապակելով առ Արահամ կրկարդանք .
 Ըսդին եթէ հիւանդներուն չ'լինինք սրտանց վշտակից ,
 Անդին ապա հետ ուշերուն պիտի լինինք խմբակից .
 Հոս Թէ անյարկ օտար եղբարք տուն չըբերենք զԹալով ,
 Հոն սաստիկ ցուրտ սառնամանեաց պիտի մատնինք գողալով .
 Թէ որ աստէն բանտարկելոց ազատու թեան չը նենք ճար ,
 Հոն ալ Փրկիչ մեզ չիբանար Արքայու թեան սուրբ տաճար .
 Այրեաց որբոց Թէ աստ չընենք արդարապէս դատաստան ,
 Անդ Տիրոջ դէմ կորսագլուխ 'կ մնանք առանց պատասխան .
 Այն ահեղ օր եղբայր եղբօր՝ մայր տղային չի փրկեր ,
 Կ'ասէ Դաւիթ հոս վաստկէ՝ մէկալ աշխարհ նստէ կեր .
 Անդ ծառաներ եւ Թագաւ որ մէկ մէկալէն կը զստեն ,
 Ոմանց փառաց հասցընելով՝ շատեր մահուան կը մատնեն .
 Ո հանց գլուխ կը զարդարեն՝ կրդնեն պայծառ պըսակ սուրբ ,
 Շատերն ալ ո՛հ , ձեռքեր կապած կ'իջուցանեն խաւար գութ .
 Արդարք ինչպէս արմաւենի նորարողը կը ծաղկեն ,
 Իւ չարագործք մօմի նման կրակին դէմ կը հալեն .
 Երջանիկներ սաւառնելով հրկնից խորան կը վերնան ,
 Իսկ Թշուառներ վայ կանչելով կ'երթան ԳԺօրք կը գոռան .
 Դասըք Սրբոց հրեշ տակաց հետ կ'օրհնեն զՏէր յաւիտեան ,
 Իսկ մեղաւորք դեւերուն հետ պիտի մաշեն մաւթ գնդան .
 Ասոնք ամէն մենք լսելով փախնենք հեռու մեղքերէն ,
 Գուցէ Թերեւս մեզ ազատենք սարսուելի գեհնէն .
 Գիտենք ամէնքս պիտի մեռնինք ինչպէս մեռան մեր նախնիք

Պատրաստութիւն տեսնանք ըշտապ երթանք վերին հայրենիք
 Չենք մնացական աշխարհիս մէջ՝ չունենք պիտի հող տապան
 Պղտիկ միջոցս բարի գործենք՝ որով ցնծանք յետ մահուան :
 Այսօր եթէ ծերերուն ցուպ՝ կուրաց լինինք առաջնորդ,
 Վաղիւն ապա սուրբ Ռափայէլ ճամբուն կըլլայ մեզ ուղղորդ
 Արդին թէ որ հսկենք հոգւով՝ մեր տունն չ' թողնենք մտնէ գող
 Այն դեհն ապա շուտով կ' ըսենք Գաբրիէլի քաղցրիկ փող :
 Ներկայիս թէ զընկեր սիրենք՝ զոր պատուիրէ մեր Փրկիչ :
 Ապառնին ալ անոր շնորհիւ՝ պիտի չերթանք սատած լիճ :
 Այսօր թէ որ աղքատներուն եւ տնանկաց բրտենք հաց,
 Վաղիւն ապա Տիրոջ մօտէն կ' առնենք բիւր փխադարձ :
 Թէ որ հիմայ բանդարկելոց երթանք սիրով տեսութիւն,
 Հոն Տիրոջմէ պիտոր գտնաւք մեր մեղքերուն թողութիւն
 Հիմայ եթէ զազգ մեր սիրենք չըլանք Վասակ Մեհրուտան
 Ետքէն ապա Վարդանեանց հետ պիտի բազմենք մի սեղան
 Թէ այժմ զոհենք 'ի սէր ազգին մեր անձ՝ մեր գանձ միաբան
 Մեզ պարագլուխ հոն կ' տեսնանք Ասպետ Սահակ եւ Վահան
 Այն միտ բերենք հայրենատեաց այն չար մատնիչ Վեստ Սարգիս
 Որ զմեր Անին մատնեց Յունաց խաւար բերու խեղճ ազգիս
 Ասոր ներհակ հայրենասէր Պահլաւունի՝ նահատակ :
 Պաշտպան մնաց իւր հայրենեաց թափեց կարմիր իւր կայլակ
 Ասոնց գործեր մենք բազդաւորենք ընտրենք բարին 'ի չարէն,
 Բարին առնենք չարէն փախնենք անփորձ միանք գժոխքէն
 Հիմայ թէ որ շահենք այգին լինենք Տիրոջ մշակ ժիր,
 Անդին պիտի անջինջ գրուինք մենք զպրութեան կենաց գիր :
 Աստ եթէ որ մարմնով ճգնենք՝ եւ պարապենք աղօթից,
 Հոն ալ հոգւով մարմնով կ' լինինք փառաց Սրբոց պարակից
 Հիմակուրնէ թէ որ երկինք դիզենք շուտով մեր ամբարնք,
 Ետքէն կ' երթանք կը վայելենք մեր ձեռքերու աշխատանք :

կարճն տեսմ ձեզ՝ ի սէր փրկչին թէ հոս բլրանք վշտակիր
 Հանդերձեալ օրքովէն կ'առնենք իրեն շնորհաց առատ ձիր
 Սուր ականջաց այս հերթէ է, ով որ ունի թո՛ղ լսէ,
 իւր հոգւոյ շահ ապրուստ եւ ճար, օրով առաջ մտածէ •
 Ապա այն որ ականջ չունի՝ օձի նման գոցեր է •
 Անոր քարոզ՝ Աւետարան՝ ամենեւին պիտոյ չէ •
 Այս փոքր խրատ շատ գրքերէ աշխարհիչ բառ փոխեցի,
 Պառաւնեբայց եւ ծերիրաց յարմար զայս տաղ երգեցի •
 Ես Նահապետ խեղճ Սարկաւագ Փիրղալէմեան վանեցի,
 եւ Աշակերտ վասպո-բ-իան Հօր Արժոնոյ ՄԱՐՏՉԻ :

Նահապետ Մարտիրոս Սարկաւագ
 Փիրղալէմեան :

Զորաբժաւի Պարտն-իւն

Անգիւղացի տեսանելով որ ծեր մարդիկ կամենալով կար-
 դալ, ակնոց են գործածում, գնաց մի ակնոց գնելու մեր-
 ձակայ քաղաքը • Ակնոցագործը որուն մօտ էկել էր գեղա-
 ցին՝ մի ակնոց դրեց նորա բժիւն • գեղացին խեղճ մի դիրք
 վերառաւ բացաւ կարդալու եւ տեսաւ որ ակնոց օգնու-
 թիւն չէ տալիս • Ակնոցավաճառը տուեց նորան քանի մի
 այլ ակնոց իւր խանութի մէջ գտնուած ընտիրներէն •
 բայց գեղացին եւ ոչ միով կարողացաւ կարդալ •

Ակնոցագործը համբերութիւն կորուսանելով ասաց նո-
 րան, բարկութեամբ • Եղբայր, կարելի է որ դուն կարդալ
 չե գիտես • Արդարեւ • ասաց շինականը • եթէ կարգալ
 գիտնայի, սպա ի՞նչ հարկաւ օր էր լինձ քո ակնոց •

ՀԱՆԻԼՍ ՀԱՅԱՌՕՍՈՒԹԵԱՆ •

Մի գող գիշերով պատահանից ներս մտաւ աղքատ մարդու մի օթեւան եւ սկսեց ձեռքերը այս կողմ այն կողմ ձգել որ մի գողանալի բան գտնէ : Աղքատը որ դեռեւս քնած չէր չը կարողանալով իր ծիծաղը բռնել . ասաց նորան . Բարեկամ . դու էկել ես գիշերով բան որոնելու այն տեղ, ինչ տեղ որ ցորեկով չեմ կարողանում ես բան գրտանել :

Ի Նոյն :

Մի քանի զինուոր իջեւանած էին մի գեղ պատերազմի միջոցին, պատահեցան մի շինականի ծեծեցին նորան եւ վեր առան վերարկուն եւ արծաթ . Հինականը գնաց գանգաւ տերու մեծաւորներէն մինի (մէկին) մօտ . Սա ասաց շինականին . Եղբայր, երբ այդ զինուորք կողոպտեցին քեզ վրայ էր այդ զգեստ . Այո , Պարոն, պատասխանեց նա . ուրեմն գնա, ասաց մեծաւորը եւ միամիտ կացոր դոքա իմ մարդիկը չեն . պատճառը, թէ որ իմիններս լինէին վրայիդ շապիկ եւս կը հանէին :

Ի Նոյն

Հանելուկ

Աշխարհ ամէն քեզ կըսպասէ սակայն դու ես վնասակար, Այլ յոյժ տրտմին երբ տեսանեն ամէն ազգեր հաւասար . Դու թեւ չունիս կըթռչտես յերկնից յերկիր կիջանես . Մարդիկ ամէն կը փափաքեն որ դու շուտով վախճանես . Դու աշխարհի բոլոր սիրուես շատեր անմաս կ'մեռցունես . Ոչ ձայն ունիս եւ ոչ ձեռք , աշխարհ երկիր կը բռնես :

Գ . Խոսրով Տ . Սարգիսեան Մարտիկ

Արիւնք Ժ . Վ . Վարդան :

Եւ զմիտքի վտփի մեկեալիս
 մեկտգ զմիտեոտոգ՝ Եւսման և վիտադտ նմր զվե

• *ժողովը ժողովում ունի*

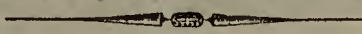
[illegible]

• Գլխավոր Բաղձրութիւն

ရက်ကစ၍ ဤကဏ္ဍက ဘိဇ္ဇာသမ္ဘာတို့၏ အကျိုးကို ခံစားရမည်။

* հիտով չհԱ թյուգում նսդ՛շւմնն զտոծվնդոյրօ ոչկ
 Ե Շ. զսեխոռմՏ վ. , Հշեռթ վ. , ՀւրԱ վ. , զվսմոխ վ. , ղէն վ

ԻՎԱՆՈՒ ԴՆՁՔ-ԿՍԿՆՈՂՈՂՈՒ ԴՆՁՈՂՈՒՄ ԴԿԵ

• նաև՝ վերահասարակական շուկայի մեջ
• հետզհետեւ քվեարկելու գործընթացում, «ՏՈՒՆԱՐԻՈՒ

• ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԵՆ ՈՒՆԱԿԱՆԻՄ • ՊԿՅՎՔ

• Թանգեղոզունի դոգմաւորման մէջ ունեւոր 'Ե. Դ. Ս. Վ. Վ. Մ. Դ.
դուռի վարդապետի, վեդունի դոգմաւորման ժամկէտ 'Ե. Ո. Վ. Ղ. Ս.

• ԳՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԽՆՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԳՐՈՒՄ • ԴՍԵՄԲԵՐՈՅ

• *Եկեղեցի*

ՏՆՆՈՒՄ. Երկու խմբերի միջև տեղի ունեցող հարաբերությունները:

[illegible]

• **ქანკა**

ՄԱՂՏՈՒՄԻՆ • Տ ՄԵՆ ՍԵՎԻՍ • ՏՈՒՆԻՆԻՆ

• ԴՆՆԱԶՈՒՆ

Ջրոյում-ստորոնի վնասումն վ. շողքստի. Ը 34ամի. 10. Ե. 2. 11. Ե.

• **ጊደባውሃሳብናጋደባዊ ጽንጠካ**

၂၄-မျက်နှာစာ

ԲՈՒՎԱՆՂ-ԱՎՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԵՍ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ
ԵԿԵՂԵՑ ԱՇԷՆ ՀԱՐՑ

Սրբանկատ Տ. Սիմեոն Կաթողիկոս շնորհաբան Հայոց : 275

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՇԷՆ ԱՌԱՔԻՆԵԱՅ

Ռոբէն Հայկուն Աւերակի Ե-Պանդալի Իշխան
Սիւրիոյ 280

ԲՈՒՐԱՍԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Ինչ Ե անթի Ժորտոյ Կոզլ Տիւր Ղինչ Բաներո-
վոյ : 283

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

Բաղն-Լիւն Իմարանոյ Ժրիւ-Լիւն Աշխարհի . 291

Եւիլի Ի Հաւարան 294

Արեւի Ի Բաղն Աւարայի 295

Պարսաւան Բաղնաւոյ Ղաւարհի Ե-Յորտոյ ա-

Հանրէրիւն 296

Զարաւի Կարս-Լիւն 301

Հանրէ-Ի 302